

Konkurencyjność gospodarek Polski i Ukrainy

Wstęp

Rozwój społeczno-gospodarczy jest procesem, który w coraz większym stopniu jest poddawany głębszej analizie przez państwa dążące do poprawy swojego wyniku gospodarczego w globalnej gospodarce. Rola państwa w opracowaniu przemian instytucjonalnych przez regulacje ustawowe pozostaje nadrzędna. Dotychczas przyjmowano, że ingerencja państwa w gospodarkę narodową jest wysoce niepożądana i niekorzystna w kontekście systemu wolnego rynku. Jednak z doświadczeń gospodarek państw transformowanych wynika, że udział państwa w ich funkcjonalności jest bardzo potrzebny i znaczący do momentu zakończenia procesu przekształceń.

Celem pracy jest przedstawienie rozwiązań instytucjonalnych, w konsekwencji dla rozwiązań polityki gospodarczej Ukrainy i Polski wpływających na dobrobyt ekonomiczny i międzynarodową konkurencyjność krajów. Rozważania będą prezentowane za pomocą analizy danych zaczerpniętych z Banku Światowego (The World Bank).

Wskaźnik pomiaru międzynarodowej konkurencyjności – GCI

Bank Światowy skupia swe obszary działania w Międzynarodowym Banku Odbudowy i Rozwoju, Międzynarodowej Agencji Rozwoju oraz Międzynarodowej Korporacji Finansowej. Bank Światowy jest jedną ze specjalistycznych agencji Organizacji Narodów Zjednoczonych, skupia 184 kraje członkowskie. Obecnie bank zaangażowany jest w ponad 1800 projektach realizowany w wielu krajach¹.

Bank Światowy używa tak zwanego wskaźnika konkurencyjności wzrostu (Global Competitiveness Index), który jest zestawem czynników odgrywających

¹ J. Sutherland, D. Canwell, *Klucz do biznesu międzynarodowego. Najważniejsze teorie, pojęcia, postacie*, Warszawa 2008, s. 124.

podstawową rolę we wzroście wydajności i konkurencyjności kraju, a jednocześnie uwzględniającym zmiany w światowej gospodarce.

Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej to zdolność do osiągnięcia wysokich dochodów przy wykorzystaniu czynników produkcji w gospodarce światowej. Wysoki wskaźnik konkurencyjności na rynku międzynarodowym jest możliwy dzięki wysokiej wydajności pracy, wysokiej produktywności kapitału, wprowadzaniem innowacji, wysokiej jakości dóbr oraz usług i aktywnej polityce makroekonomicznej kraju. Konkurencyjność determinowana jest również przez następujące czynniki: wyniki gospodarcze, efektywność administracji, efektywność biznesu oraz infrastrukturę.

Kraj powinien kierować się zasadami konkurencyjności², czyli:

- tworzyć stabilne oraz przewidywalne warunki prawne,
- dążyć do wypracowania elastycznej i odpornej na działania zewnętrzne struktury gospodarczej kraju,
- promować tworzenie krajowych oszczędności oraz wspierać krajowe inwestycje,
- rozwijać aktywność na rynkach międzynarodowych, tworzyć warunki do napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych,
- dążyć do usprawnienia, zwiększenia przejrzystości działania w administracji,
- utrzymywać właściwe relacje między poziomem wynagrodzeń, produktywnością i podatkami,
- dążyć do redukcji różnic płacowych i wzmocnienia klasy średniej,
- inwestować w edukację i kształcenie ustawiczne,
- inwestować w rozwój infrastruktury,
- równoważyć lokalne i globalne aspekty procesów gospodarczych.

* * *

Wskaźnik konkurencyjności wzrostu GCI ocenia warunki makroekonomiczne danego kraju, jego jakość instytucji publicznych oraz zaawansowanie technologiczne. Tworzy odzwierciedlenie potencjału gospodarki narodowej danego kraju na najbliższe lata. Global Competitiveness Index dzieli się na trzy części – Subindex A, B, C. Część A zawiera zbiór ogólnych regulacji; następujące filary dotyczą odpowiednio: 1 – jakości instytucji, 2 – infrastruktury, 3 – stabilizacji makroekonomicznej, 4 – zdrowia i edukacji podstawowej. Na część B składają się usprawnienia efektywnościowe; następujące filary dotyczą odpowiednio: 5 – szkolnictwa wyższego oraz szkoleń, 6 – efektywności rynku dóbr, 7 – efektywności rynku pracy, 8 – rozwoju rynku finansowego, 9 – gotowości technologicznej, 10 – wiel-

² *Aspekty konkurencyjności gospodarki*, <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/5396F3CE-D93F-45D8-BE83-086D867367DB/0/asp10wrzes1.doc>, Ministerstwo Gospodarki i Pracy Rzeczypospolitej Polskiej (dostęp: 4 czerwca 2010).

kości rynku. Część C zawiera omówienie innowacyjności; następujące filary dotyczą odpowiednio: 11 – kreatywności biznesowej, 12 – innowacji.

Otrzymane miary konkurencyjności według wskaźnika konkurencyjności wzrostu GCI pozwalają na analizę różnych cech gospodarki narodowej w porównaniu z innymi krajami. Umożliwia to sformułowanie wniosków, które mogą przyczynić się do dokonania zmian zwiększających efektywność danej gospodarki.

Konkurencyjność instytucjonalna Polski i Ukrainy

Polska i Ukraina mają za sobą trudną drogę przemian systemowo-gospodarczych. W wypadku Ukrainy wewnętrzna transformacja gospodarcza zmierzała do zastąpienia nieefektywnego modelu radzieckiego, czyli gospodarki planowanej, gospodarką rynkową. Ze względu na zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego i społecznego, tradycje historyczne, a także istniejące konflikty społeczno-polityczne, wdrażanie reform okazało się bardzo skomplikowane. Po pierwszych latach działań na rzecz reformowania ukraińskiej gospodarki ujawniły się różnice w poglądach na dalszy przebieg dokonywanych przekształceń. Powodem tych różnic był fatalny wpływ na dynamikę rozwojową administracyjnie zniekształconych cen, świadomie utrzymywanych w nieporównywalnych proporcjach w odniesieniu do cen innych towarów i kosztów ich wytwarzania. Na skłonność do oszczędności nie wpłynęły stopy procentowe. Utrzymywany system dotacji podtrzymywał nadal nierentowną działalność gospodarczą, ciężar fiskalny zaś został przełożony na ekonomicznie efektywne podmioty gospodarcze, powodując tym samym ograniczenie ich możliwości rozwojowych³. Wprowadzanie reform na gruncie polskim miało charakter bardziej łagodny. Po minionych trudnych latach transformacji Polska i Ukraina uzyskała przedstawione w tabeli 1 następujące lokaty w rankingu GCI.

Tabela 1. Wskaźnik konkurencyjności wzrostu (GCI) Polski i Ukrainy w 2008 roku⁴

	Polska	Ukraina
Global Competitiveness Index		
GCI 2008–2009	53	72
GCI 2007–2008 51	51	73
GCI 2006–2007 45	45	69
Zbiór regulacji (Subindex A)		
1. Jakość instytucji	70	86
2. Infrastruktura	88	115

³ W. Oniszczyk, *Czynniki zewnętrzne transformacji gospodarki Rosji*, Warszawa 2002, s. 56.

⁴ Opracowanie własne na podstawie: *Global Competitiveness Index 2008–2009*.

cd. tabeli 1

	Polska	Ukraina
3. Stabilizacja makroekonomiczna	96	79
4. Zdrowie i edukacja podstawowa	50	91
Uprawnienia efektywnościowe (Subindex B)		
5. Szkolnictwo wyższe oraz szkolenia	39	60
6. Efektywność rynku dóbr	41	58
7. Efektywność rynku pracy	34	43
8. Rozwój rynku finansowego	65	103
9. Gotowość technologiczna	62	54
10. Wielkość rynku	68	85
Innowacyjność (Subindex C)		
11. Kreatywność biznesowa	46	65
12. Innowacja	20	31

Wyniki wskaźników syntetycznych zawartych w raportach, powstałe z szeregu wskaźników cząstkowych zawartych w tabeli 1, oceniających poszczególne czynniki społeczno-gospodarcze i mające wpływ na konkurencyjność, są bardzo niskie w obu badanych krajach.

Jak wynika z tabeli 1, Polska zajmuje 53. miejsce w GCI na 134 pozycje rankingu, nie jest to dobry wynik i oznacza, iż należy dokonać wielu zmian, które spowodowałyby wzrost wydajności i konkurencyjności kraju z jednoczesnym uwzględnieniem zmian w światowej gospodarce. Cechą negatywną jest również to, iż w poprzednich latach lokaty w tym rankingu były korzystniejsze, na przykład w latach 2006–2007 – 45. Niestety, w każdym kolejnym Subindexie Polska zajmuje dalsze miejsce, jedynie w 10. filarze dotyczącym wielkości rynku jest to 20. pozycja.

Ukraina zajmuje 72. miejsce w rankingu GCI wśród analizowanych 134 krajów, w latach wcześniejszych miejsca przez nią zajmowane były zróżnicowane, ale też liczba analizowanych krajów różniła się od obecnej.

Ukraina wśród poszczególnych filarów składających się na index GCI nie ma korzystnej lokaty, najniżej notowana jest jakość instytucji (115 – 1. filar), gdyż brakuje odpowiednich rozwiązań prowadzących do rozwoju społeczno-gospodarczego. Niską pozycję zajmuje również efektywność rynku dóbr (103 – 6. filar). Najwyżej oceniony jest filar 10. – wielkość rynku (31), później 5. filar dotyczący szkolnictwa wyższego (43) oraz 12. filar – innowacje (52).

Jakość instytucji (Polska – 70, Ukraina – 86) jest istotnym wskaźnikiem z punktu widzenia poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw. Poprawa konkurencyjności nastąpi, gdy spełnione będą warunki umożliwiające sprawnie funkcyj-

nujące i odpowiadające na potrzeby przedsiębiorstw otoczenie instytucjonalne, gdzie prowadzona jest działalność gospodarcza. Wskazane jest udzielnie pomocy instytucjom szeroko rozumianego otoczenia biznesu, wśród których w szczególności należy wymienić: instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości, ośrodki oraz centra transferu technologii, parki naukowo-technologiczne i przemysłowe, inkubatory technologiczne, instytucje sfery B+R działające we współpracy z przedsiębiorstwami lub na ich potrzeby oraz instytucje administracji publicznej istotne z punktu widzenia wykorzystania technologii informacyjnych przy prowadzeniu działalności gospodarczej⁵.

Infrastruktura stwarza możliwość oceny, w jakim zakresie zasoby naukowe oraz technologiczne i ludzkie będą się pokrywać z potrzebami biznesu bądź z realizacją istotnych projektów na skalę międzynarodową. Polska (88) i Ukraina (115) są w trudnej sytuacji dotyczącej tej kwestii, zwłaszcza w obliczu wspólnej organizacji Mistrzostw Europy w piłce nożnej 2012 roku. Poprawa niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury technicznej (autostrady i modernizacja kolei) stanowią teraz priorytet tych krajów. W związku z napływem osób przyjeżdżających na to wydarzenie z Unii Europejskiej, jak również spoza strefy Schengen, oba kraje realizują wspólny projekt dotyczący modernizacji przejść granicznych. Realizacja projektu sprzyja współpracy oraz kreuje korzystniejszy wizerunek tych krajów.

Sformułowanie stanu, możliwości zmian potencjału i efektywności określonej gospodarki uzyskuje się przez analizę poziomu wykształcenia, kwalifikacje zatrudnionych oraz stanu i jakości funkcjonowania rynków. Subindex B (uprawnienia efektywnościowe) przedstawia między innymi efektywność rynku pracy (Polska – 34, Ukraina – 43) i szkolnictwo wyższe oraz szkolenia (Polska – 39, Ukraina – 60), kraje odnotowują wysoką lokatę w rankingu, jedynie szkolnictwo wyższe Ukrainy znacznie odbiega od wyniku rankingowego Polski. Uzyskane wyniki pozwalają na ocenę stanu i potencjału konkurencyjności.

Przedstawione oceny pozycji konkurencyjnej polskiej i ukraińskiej gospodarki w istotnych obszarach dla konkurencyjności krajów prowadzą do wniosku, że osiągnięcie szybkiego oraz długotrwałego wzrostu gospodarczego będzie uzależnione od szerszego wykorzystania wielu rozwiązań skupiających się na takich czynnikach, jak: uzdrowienie finansów publicznych, kontynuacja reform strukturalnych, rozwój zasobów ludzkich, zwiększenie inwestycji oraz wzrost efektywności ich wykorzystania.

⁵ *Sektorowy program operacyjny wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.funduszezstrukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/7E-63AC78-4099-4353-86E9-862CCE407262/10361/SPOWKPopisiocena1rokufunkej.doc> (dostęp: 4 czerwca 2010).

Tabela 2. Porównanie podstawowych wskaźników Polski i Ukrainy⁶

Wskaźnik	Polska	Ukraina
Populacja (w mln osób), 2007	38,5	45,5
PKB (US\$ bln), 2007	420,3	140,5
PKB na 1 mieszkańca (US\$), 2007	11 041,2	3 046,1
PKB (w %) w gospodarce światowej, 2007	0,96	0,49

Jak wynika z tabeli 2, Polska mimo mniejszej liczby ludności ma trzykrotnie większy PKB niż Ukraina, również polski *per capita* jest znacznie większy niż ukraiński, co oznacza, iż jest ona krajem bogatszym. W społeczeństwach postkomunistycznych prowadzono wiele badań nad czynnikami ubóstwa – należą do nich długotrwałe bezrobocie, niski poziom wykształcenia, wielodzietność i przynależność do pewnych mniejszości etnicznych. Badania wskazują, że w warunkach wolnego rynku udział państwa w kształtowaniu właściwej relacji produktu krajowego brutto i bezrobocia jest ograniczony. Jednak z doświadczenia gospodarek transformowanych wynika, że udział państwa w ich funkcjonalności jest niemały i konieczny, zakres jego działań będzie zaś znaczący aż do momentu zakończenia procesu przekształceń⁷.

Potencjalne dziedziny współpracy Polski i Ukrainy w kontekście poprawy konkurencyjności instytucjonalnej

Ukraina jest dla Polski ważnym strategicznym partnerem gospodarczym. Ostatnie ożywienie kontaktów handlowych zostało podyktowane stworzeniem nowych możliwości prawnych inwestowania na Ukrainie. Dodatkowo, w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, Ukraina nadal jest objęta umowami i porozumieniami gospodarczymi, które podpisała dotychczas z Unią Europejską.

Podjęto działania na rzecz rozwoju dwustronnej współpracy gospodarczej między państwami na mocy międzyrządowej umowy o współpracy gospodarczej. Zastąpiła ona wypowiedzianą podobną umowę międzyrządową o handlu i współpracy gospodarczej z 1991 roku. Powołana została również Polsko-Ukraińska Międzyrządowa Komisja do spraw Współpracy Gospodarczej, w ramach której utworzono grupy robocze do spraw handlu i inwestycji, współpracy w sektorze paliwowo-energetycznym, informacji geoprzestrzennej, współpracy w dziedzinie transportu, rynków finansowych, współpracy w dziedzinie turystyki, weterynarii, współpracy w zakresie wykorzystania przestrzeni kosmicznej.

⁶ Opracowanie własne na podstawie: *Global Competitiveness Index 2008–2009*.

⁷ H. Domański, *Ubóstwo w społeczeństwach postkomunistycznych*, Warszawa 2002, s. 95.

Do perspektywicznych kierunków współpracy należy zaliczyć⁸:

- energooszczędność – w kontekście obniżki kosztów i rosnących cen nośników energii – w formie na przykład dostaw maszyn i urządzeń oraz technologii, realizacji inwestycji, wykonawstwa; zarówno w sferze przemysłu (między innymi przemysłu chemicznego, metalurgii), energetyki (eliminowanie strat energii w fazie generacji i przesyłu), jak i gospodarki komunalno-mieszkaniowej,
- przemysł wydobywczy – w kontekście wzrostu niezależnienia od droższych importowanych surowców energetycznych: współpraca w dziedzinie wydobycia surowców energetycznych na Ukrainie, pod warunkiem zmiany dotychczasowej polityki państwa wobec inwestorów zagranicznych w tym sektorze; zwiększanie bezpieczeństwa pracy w kopalniach,
- ochrona środowiska – w kontekście realizacji inwestycji proekologicznych pozwalających na handel nadwyżkami emisji gazów cieplarnianych,
- dostawy maszyn i urządzeń oraz technologii dla przemysłu, energetyki i sfery komunalnej,
- rolnictwo – w kontekście ogromnego i nadal niewykorzystanego potencjału tego sektora, który prawdopodobnie w mniejszym stopniu niż inne sektory (na przykład przemysł) będzie odczuwał spadek światowej koniunktury gospodarczej – na przykład możliwości realizacji inwestycji związanych z rozwojem upraw i hodowlą zwierząt, wykorzystanie potencjału ukraińskiego rolnictwa do współpracy w dziedzinie energetyki odnawialnej (biopaliwa, biomasa),
- EURO 2012 – w aspekcie konieczności rozwoju infrastruktury obydwu krajów oraz możliwości wynikających z potrzeby ścisłej współpracy w ramach przygotowań i stosowania jednolitych rozwiązań.

Zakończenie

Politycy Ukrainy i Polski powinni wprowadzić koncepcje rozwoju oraz zmiany strukturalne jako czynniki konkurencyjności i wzrostu. Kreowanie partnerstwa dla rozwoju ma uzasadnienie zarówno w koncepcji kapitału ludzkiego, jak i społecznego.

Kraje te posiadają potencjał, jak również są zbliżone mentalnie, dlatego wprowadzenie zmian będzie miało zbliżony efekt. Zmiany te są w pewien sposób wymuszane z zewnątrz, przez kraje inwestujące w obu państwach. W wypadku Polski zmiany są wprowadzane między innymi po to, by spełnić wymogi w ramach przynależności do Unii Europejskiej. W kontekście Ukrainy będzie to sposób na zdystansowanie się od Rosji i realna możliwość ubiegania się o członkostwo w UE.

⁸ *Współpraca Polski z krajami wschodnimi i pozaeuropejskimi*, Ukraina, Ministerstwo Gospodarki Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+wschodnimi+i+pozaeuropejskimi/Ukraina.htm> (dostęp: 17 października 2009).

Najważniejsza dla obu krajów jest koncepcja trwałego rozwoju realizowana poprzez współdziałanie polityki gospodarczej i społecznej oraz ekologicznej.

Bibliografia

- Domański H., *Ubóstwo w społeczeństwach postkomunistycznych*, Warszawa 2002,
 Małachowski W., *Współczesne stosunki międzynarodowe*, red. M. Wieteska-Rostek, Warszawa 2008.
 Oniszczyk W., *Czynniki zewnętrzne transformacji gospodarki Rosji*, Warszawa 2002.
 Sutherland J., Canwell D., *Klucz do biznesu międzynarodowego. Najważniejsze teorie, pojęcia, postacie*, Warszawa 2008.

Zasoby internetowe

- Aspekty konkurencyjności gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/5396F3CE-D93F-45D8-BE83-086D867367DB/0/asp10wrzes1.doc>.
 Przesławska G., *Irlandia – Polska. Instytucjonalne determinanty rozwoju społeczno-gospodarczego*, http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/27264/Integracja_gospodarcza_w_rozszerzonej_UE_24.pdf.
Sektorowy program operacyjny wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, Ministerstwo Gospodarki i Pracy Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/7E-63AC78-4099-4353-86E9-862CCE407262/10361/SPOWKPopisiocena1rokufunkcj.doc>.
The Global Competitiveness Report 2008–2009, World Forum Economic, Geneva, Switzerland 2008, <http://www.weforum.org/pdf/GCR08/GCR08.pdf>.
Współpraca Polski z krajami wschodnimi i pozaeuropejskimi, Ukraina, Ministerstwo Gospodarki Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+wschodnimi+i+pozaeuropejskimi/Ukraina.htm>.

Competitiveness of Polish and Ukrainian Economy

Summary

Presented Institutional Ukrainian and Polish influence the economic prosperity of countries and their international competitiveness. Reflections on this issue were presented by analyzing data taken from the World Bank. Socio-economic issue becomes interesting for a growing number of countries wishing to improve their economic results in the global economy. Ukraine and Poland are countries which have undergone transformation after the collapse of the Soviet Union. State participation in the economy was needed until the end of the transition process, although state intervention in the economy was unfavorable and undesirable Poland and Ukraine are behind the difficult road of reform of its independent economy. These countries have the potential to utilize foreign investors. Countries from outside investors make changes in both economies. These changes present an annual ranking of the World Bank – GCI creates set of factors that play a fundamental role in boosting productivity and competitiveness of the country.